Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра адміністрування податків

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Ригульський Євгеній Миколайович

Курс/група ОММ-24-1

Тема кваліфікаційної роботи

Роль офшорних зон в міжнародній податковій оптимізації

П.І.Б. наукового керівника

Козаченко Ю. П.

Дата захисту: 05.02.2026

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 92,75 %. Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 7,25 %, цитат 0,83 %.

Завідувач кафедри
адміністрування податків О. С. ІВАНИШИНА

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Роль офшорних зон в міжнародній податковій оптимізації»

Здобувача вищої освіти
(магістерського) рівня
II курсу, ОММ-24-1 групи,
спеціальність 071 «Облік і
оподаткування»
освітньо-професійна програма
«Міжнародне оподаткування»

_____ Ригульський
підпис Євгеній Миколайович

Науковий керівник

_____ Козаченко Юліана
підпис Павлівна, д.н. держ.упр,
доцент

Гарант освітньо-професійної
програми

_____ Лекарь С. І., д.ю.н.,
підпис професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри _____ протокол від
20.01.26 № 7

_____ Іванишина О.С., к.е.н.,
підпис доцент, зав. кафедри

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 8 20.01.26 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.01.26 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 76/С 05.02.26 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Кашпур Л.М.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії: _____ Лекарь С.Г.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Іванишина О.С.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Кодаченко Ю.Г.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ				
1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	24		
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	7		
3. Ставлення здобувача до виконуваної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозиційі зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	7		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	38		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	9		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	24		
4. Апробація (участь у конференціях, публікація статті)	від 0 до 10	0		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	38		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	76		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
76	4	С	05.02.2026	Лекарь С.Г. Іванишина О.С. Козаєнко Ю.П.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Д	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Міжнародне оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____ Іванишина О.С.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти
Ригульського Євгена Миколайовича

1.Тема кваліфікаційної роботи **«Роль офшорних зон в міжнародній податковій оптимізації»**

2.Затверджена наказом в.о. ректора ДПУ від «02» грудня 2024 №1794.

3. Строк здачі закінченої роботи – 2212.2025 року.

4. Цільова установка .

Метою дипломної роботи є дослідження ролі офшорних зон у системі міжнародної податкової оптимізації, оцінка економічних та фіскальних наслідків їх використання, а також обґрунтування напрямів удосконалення податкового регулювання з метою протидії агресивному податковому плануванню.

Об'єкт дослідження – система міжнародних податкових відносин, що виникають у процесі здійснення транскордонної господарської діяльності суб'єктів підприємництва з використанням офшорних юрисдикцій.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та податкові наслідки використання офшорних зон у міжнародній податковій оптимізації, а також їх вплив на податкові надходження, поведінку платників податків і ефективність податкового регулювання.

5. Вихідні дані до роботи статистичні матеріали Державної податкової служби України, Державної служби статистики України, ОЕСР та Євростату; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем міжнародного оподаткування та офшоризації економіки; аналітичні звіти міжнародних організацій і консалтингових компаній; матеріали періодичних наукових видань і електронних інформаційних ресурсів

6. Перелік графічного матеріалу – 10 таблиці, 4 рисунка.

7. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У МІЖНАРОДНІЙ ПОДАТКОВІЙ ОПТИМІЗАЦІЇ

1.1. Економічна сутність та поняття офшорних зон

1.2. Класифікація офшорних юрисдикцій і їх податкові режими

1.3. Механізми міжнародної податкової оптимізації з використанням офшорних структур

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ОФШОРНИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПОДАТКОВІЙ ПРАКТИЦІ

2.1. Світові тенденції використання офшорних зон у міжнародному бізнесі

2.2. Вплив офшорних зон на міжнародну податкову конкуренцію та фіскальні надходження

2.3. Особливості регулювання та контролю офшорних операцій в Україні

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ

3.1. Сучасні інструменти деофшоризації та міжнародного податкового контролю

3.2. Діяльність міжнародних організацій у сфері протидії агресивному податковому плануванню (OECD, BEPS, FATF)

3.3 Напрями вдосконалення податкової політики України у сфері офшорних операцій

8. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	31.10.2024	31.10.2024
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	30.04.2025	30.04.2025
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	01.09.2025	01.09.2025
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	14.11.2025	14.11.2025
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	22.12.2025	22.12.2025
6.	Отримання відгуку керівника роботи	29.12.2025	29.12.2025
7.	Отримання відгуку з підприємства (зовнішньої рецензії)	15.01.20026	15.01.20026
8.	Попередній захист роботи	20.01.2026	20.01.2026
9.	Допуск роботи зав. кафедри до захисту	23.01.2026	23.01.2026
10.	Захист роботи	05.02.2026	05.02.2026

Дата видачі завдання «05» листопада 2025

Науковий керівник кваліфікаційної роботи _____ Козаченко Ю.П.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Гарант освітньо-професійної програми _____ Лекарь С. І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Ригульський Є.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

	ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	7
	ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У МІЖНАРОДНІЙ ПОДАТКОВІЙ ОПТИМІЗАЦІЇ	12
1.1.	Економічна сутність та поняття офшорних зон	12
1.2.	Класифікація офшорних юрисдикцій і їх податкові режими	14
1.3.	Механізми міжнародної податкової оптимізації з використанням офшорних структур	19
	Висновки до Розділу 1	22
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ РОЛІ ОФШОРНИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПОДАТКОВІЙ ПРАКТИЦІ	24
2.1.	Світові тенденції використання офшорних зон у міжнародному бізнесі	24
2.2.	Вплив офшорних зон на міжнародну податкову конкуренцію та фіскальні надходження	28
2.3.	Особливості регулювання та контролю офшорних операцій в Україні	33
	Висновки до Розділу 2	38
РОЗДІЛ 3.	НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ	40
3.1.	Сучасні інструменти деофшоризації та міжнародного податкового контролю	40
3.2.	Діяльність міжнародних організацій у сфері протидії агресивному податковому плануванню (OECD, BEPS, FATF)	43
3.3	Напрями вдосконалення податкової політики України у сфері офшорних операцій	47
	Висновки до Розділу 3	51
	Висновки	53
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
	Додатки	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

КМУ – Кабінет Міністрів України

КІК - контрольовані іноземні компанії

ТЦ - трансфертне ціноутворення

МВФ – Міжнародний валютний фонд

МФУ – Міністерство фінансів України

НСД – Національна стратегія доходів до 2030 року

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

ООН – Організація об'єднаних націй

ОФЦ - Офшорні фінансові центри

ПІІ – Прямі іноземні інвестиції

ТНБ – Транснаціональні банки

ТНК – Транснаціональні корпорації

ФАТФ - Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей

ЮНКТАД - Конфере́нція ООН з торгі́влі та розвитку

MNCs (Multinational Corporations) - багатонаціональні корпорації

CRS – загальний стандарт автоматичного обміну інформацією

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації світової економіки та інтеграції національних фінансових систем у міжнародний економічний простір особливої актуальності набувають питання міжнародного оподаткування та податкового планування. Активізація транснаціональних фінансових потоків, розвиток транснаціональних корпорацій, цифровізація бізнес-процесів та зростання мобільності капіталу сприяли поширенню практик використання офшорних та низькоподаткових юрисдикцій як інструментів міжнародної податкової оптимізації. У таких умовах офшорні зони перетворилися на важливий елемент глобальної фінансової архітектури, що одночасно виконує як стимулюючу, так і дестабілізуючу функцію для національних економік.

Для України проблема офшоризації економіки - особливо гостра. Значні обсяги виведення капіталу та застосування складних корпоративних структур з використанням трансфертного ціноутворення й інших інструментів агресивного податкового планування впливають негативно на формування дохідної частини державного бюджету України, фінансову безпеку та відповідно інвестиційний клімат. В той же час повна відмова від міжнародних механізмів податкового планування не може бути, оскільки вони є невід'ємною складовою діяльності підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність та працюють на глобальних ринках.

Дослідження є актуальним у зв'язку із активізацією міжнародних ініціатив, які спрямовані на протидію ухиленню від оподаткування та деофшоризацію економік. Насамперед це План дій BEPS OECP, автоматичний обмін податковою інформацією та посилення контролю за трансфертним ціноутворенням. Для України, яка перебуває на етапі адаптації вітчизняного податкового законодавства до міжнародних стандартів, є надзвичайно важливим вивчення практичних аспектів реалізації таких ініціатив на рівні великого бізнесу.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі.

Застосування офшорів для оптимізації оподаткування діяльності підприємств досліджували вітчизняні науковці як: В. Базилевич, М. Макаренко, Л.Іванова, Ю. Козак, М. Пасічний та іншими. Серед зарубіжних вчених слід відмітити роботи: М. Акехурст, А. Роуз, Кобем А., Янський П., Кін М., Конрад К. та інших. Однак у працях вчених не повною мірою висвітлено питання щодо ролі офшорних зон у міжнародній податковій оптимізації, що потребує продовження подальших досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження ролі офшорних зон у системі міжнародної податкової оптимізації, оцінка економічних та фіскальних наслідків їх використання, а також обґрунтування напрямів удосконалення податкового регулювання з метою протидії агресивному податковому плануванню.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачається розв’язання таких завдань:

– розкрити економічну сутність та класифікацію офшорних зон у сучасній системі міжнародного оподаткування;

– дослідити основні механізми та інструменти використання офшорних юрисдикцій у міжнародній податковій оптимізації;

– проаналізувати масштаби та наслідки використання офшорних зон для національних податкових систем;

– узагальнити міжнародний досвід регулювання діяльності офшорних юрисдикцій;

– оцінити ефективність заходів деофшоризації в контексті реалізації Плану дій BEPS та глобальних податкових ініціатив;

– визначити проблеми та ризики застосування офшорних схем у міжнародній податковій практиці;

– обґрунтувати напрями вдосконалення податкової політики України у сфері міжнародної податкової оптимізації.

Об’єкт дослідження – система міжнародних податкових відносин, що виникають у процесі здійснення транскордонної господарської діяльності суб’єктів підприємництва з використанням офшорних юрисдикцій.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та податкові наслідки використання офшорних зон у міжнародній податковій оптимізації, а також їх вплив на податкові надходження, поведінку платників податків і ефективність податкового регулювання.

Методи дослідження. У процесі написання дипломної роботи використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема:

- аналіз і синтез – для дослідження сутності офшорних зон та механізмів податкової оптимізації;
- індукцію і дедукцію – для формування узагальнень і висновків за результатами дослідження;
- порівняльний метод – для зіставлення підходів різних країн до регулювання офшорних юрисдикцій;
- статистичний аналіз – для оцінки масштабів використання офшорних зон та їх впливу на податкові надходження;
- структурно-функціональний метод – для аналізу ролі офшорних зон у системі міжнародного оподаткування;
- графічний метод – для наочного представлення результатів дослідження.

Наукова новизна та практичне значення дослідження. Наукова новизна дипломної роботи полягає в комплексному дослідженні ролі офшорних зон у системі міжнародної податкової оптимізації з урахуванням сучасних глобальних трансформацій податкового регулювання. У процесі дослідження:

- уточнено економічну сутність офшорних зон у контексті легальної податкової оптимізації та агресивного податкового планування;

– систематизовано сучасні інструменти використання офшорних юрисдикцій у міжнародних податкових структурах;

– узагальнено вплив офшорних зон на формування податкових доходів держав у світлі реалізації Плану дій BEPS та глобальної податкової реформи ОЕСР;

– обґрунтовано напрями вдосконалення податкової політики щодо протидії зловживанням із використанням офшорних схем в умовах цифровізації економіки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості їх використання:

– у діяльності податкових органів при розробці заходів з протидії агресивному податковому плануванню;

– під час удосконалення національного законодавства у сфері міжнародного оподаткування та деофшоризації економіки;

– у практиці податкового консультування для оцінки податкових ризиків застосування офшорних юрисдикцій;

– у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін з міжнародного оподаткування та податкової політики.

Інформаційну базу дослідження складають: нормативно-правові акти України з питань оподаткування та валютного регулювання; міжнародні податкові угоди та документи ОЕСР, Європейського Союзу, МВФ і Світового банку; статистичні матеріали Державної податкової служби України, Державної служби статистики України, ОЕСР та Євростату; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем міжнародного оподаткування та офшоризації економіки; аналітичні звіти міжнародних організацій і консалтингових компаній; матеріали періодичних наукових видань і електронних інформаційних ресурсів.

Структура роботи. Дипломна робота викладена на 55 сторінках друкованого тексту, містить 10 таблиць, 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 22 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У МІЖНАРОДНІЙ ПОДАТКОВІЙ ОПТИМІЗАЦІЇ

1.1. Економічна сутність та поняття офшорних зон

В сучасних умовах глобалізації світової економіки і зростання міжнародної мобільності капіталу особливої уваги набувають офшорні зони як інструмент міжнародної податкової оптимізації. Їх функціонування - результат поєднання інтересів держав щодо залучення фінансових ресурсів та суб'єктів господарювання щодо мінімізації податкового навантаження та регуляторних витрат.

У науковій літературі поняття «офшорна зона» трактується доволі неоднозначно. Найчастіше під офшорною зоною розуміють юрисдикцію або частину території держави, що надає нерезидентам спеціальний податковий і правовий режим**,** який передбачає зниження або повне звільнення від оподаткування доходів, отриманих за межами цієї території, а також спрощені вимоги до фінансової звітності та валютного контролю [4, с.55]. При цьому ключовою ознакою офшорної зони є відокремлення внутрішньої економіки держави від діяльності офшорних компаній.

З економічної точки зору офшорні зони є інституційним механізмом міжнародного перерозподілу фінансових потоків, що дозволяє оптимізувати податкові зобов'язання, знизити трансакційні витрати та підвищити фінансову гнучкість бізнесу Вони функціонують як своєрідні фінансові хаби, які акумулюють капітал шляхом створення сприятливого податкового та адміністративного середовища для нерезидентів [5].

Важливою складовою економічної сутності офшорних зон є їх роль у міжнародній податковій конкуренції Держави, що створюють офшорні режими, використовують низькі податкові ставки та ліберальне регулювання як інструмент залучення іноземного капіталу, реєстрації компаній і фінансових послуг. Водночас для країн-експортерів капіталу офшорні зони

часто виступають чинником скорочення податкової бази та втрати бюджетних доходів [7, с.89].

Таблиця 1.1.

Визначення поняття офшорної зони вітчизняними науковцями

№	Визначення поняття «офшорна зона»	Автор(и)
1	Офшорна зона — держава чи/або її особлива частина, на території якої для нерезидентів діють особливі правила реєстрації та діяльності, а також занижені або відсутні податки.	В. Ф. Опришко
5	Офшорна зона — держава чи/або її частина, де для нерезидентів діють особливі правила реєстрації і діяльності та занижені або відсутні податки.	О. Я. Костишина, В. В. Плохих
4	Офшорна зона — це країна чи / або частина території, в якій на державному рівні для окремих типів компаній іноземних власників встановлено податкові пільги та знято митні та торгівельні обмеження, знижено чи/або відсутні вимоги до обліку й аудиту.	Ю. М. Уманців, Ю. А. Швед
3	Офшорна зона — це різновид вільних економічних зон (ВЕЗ), що створюються на території держави чи/або її частини із особливим валютно-фінансовим та податковим режимом, а також високим рівнем захисту банківської і комерційної таємниці та спрощеними вимогами до ліцензування.	Т. В. Майорова
2	Офшорна зона — юрисдикція, в якій для суб'єктів економічної активності, що зареєстровані на її території і які здійснюють операції та отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні податкові й інші правила, які більш сприятливі, ніж для компаній, які працюють на території юрисдикції.	В. В. Козик

Джерело: складено за даними [4, 5, 7, 16]

Офшорні зони також пов'язані з поняттям міжнародного податкового планування**,** яке передбачає легальне використання відмінностей між податковими системами різних країн з метою мінімізації сукупного податкового навантаження У цьому контексті офшорні юрисдикції використовуються для розміщення холдингових, фінансових, ліцензійних або торговельних компаній, через які перерозподіляються прибутки транснаціональних корпорацій [16, с.89].

Разом з тим економічна сутність офшорних зон не обмежується лише позитивними аспектами для бізнесу. Їх функціонування супроводжується ризиками ерозії податкової бази, зростанням тінізації фінансових потоків та використанням агресивних схем податкової оптимізації. Саме ці обставини зумовили активізацію міжнародних ініціатив щодо деофшоризації, посилення податкової прозорості та обміну фінансовою інформацією.

Таким чином, офшорні зони слід розглядати як складний економіко-правовий феномен**,** що поєднує інструменти податкової оптимізації, фінансової конкуренції та міжнародного регулювання. Їх економічна сутність полягає у створенні спеціальних умов для руху капіталу, які, з одного боку, сприяють розвитку міжнародного бізнесу, а з іншого - формують значні виклики для національних податкових систем і фінансової безпеки держав.

1.2. Класифікація офшорних юрисдикцій і їх податкові режими

Різноманіття офшорних юрисдикцій та моделей їх функціонування зумовлює необхідність їх систематизації за певними класифікаційними ознаками Класифікація офшорних юрисдикцій дає змогу глибше зрозуміти особливості податкових режимів, рівень фінансової прозорості та ступінь залучення таких юрисдикцій до міжнародної податкової оптимізації [5].

Найбільш поширеним у науковій літературі є поділ офшорних юрисдикцій за рівнем оподаткування та характером податкових пільг. Відповідно до цього критерію виокремлюють класичні офшорні зони, юрисдикції з помірним оподаткуванням та юрисдикції з преференційними податковими режимами Класичні офшорні зони передбачають повне звільнення від податку на прибуток для компаній-нерезидентів за умови здійснення діяльності за межами юрисдикції реєстрації. До таких юрисдикцій зазвичай застосовуються фіксовані щорічні збори, а вимоги до фінансової звітності є мінімальними [8].

Юрисдикції з помірним рівнем оподаткування характеризуються низькими, але не нульовими ставками податку на прибуток, а також широким застосуванням податкових пільг, зокрема звільненням від оподаткування дивідендів, відсотків та роялті. Такі країни часто мають розвинену мережу міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, що робить їх привабливими для створення холдингових і фінансових структур. Вони поєднують відносно сприятливе податкове середовище з вищим рівнем правової репутації [8].

Окрему групу становлять юрисдикції з преференційними податковими режимами, у межах яких спеціальні податкові пільги надаються не всій території держави, а окремим видам діяльності або спеціальним економічним зонам. До таких режимів належать інноваційні, фінансові або інвестиційні податкові режими, що формально не є офшорними, але активно використовуються у міжнародному податковому плануванні [6].

Важливий критерій класифікації офшорних юрисдикцій - рівень фінансової прозорості та обміну податковою інформацією. За цим критерієм юрисдикції поділяють на прозорі, частково прозорі та непрозорі. Прозорі юрисдикції дотримуються міжнародних стандартів податкової прозорості, беруть участь в автоматичному обміні фінансовою інформацією та впроваджують вимоги щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників. Натомість непрозорі юрисдикції характеризуються високим рівнем конфіденційності, обмеженим доступом податкових органів інших країн до фінансової інформації та відсутністю ефективного міжнародного співробітництва [10].

Класифікація офшорних юрисдикцій також здійснюється за характером правового регулювання корпоративної діяльності. Одні юрисдикції встановлюють мінімальні вимоги до корпоративного управління, обліку та аудиту, що знижує адміністративні витрати бізнесу. Інші, навпаки, поєднують податкові пільги з жорсткішими вимогами до комплаєнсу, що підвищує їх інституційну надійність та міжнародну легітимність [7].

Податкові режими офшорних юрисдикцій зазвичай включають такі ключові елементи: нульові або знижені ставки податку на прибуток; відсутність податку на дивіденди, відсотки та роялті; відсутність валютного контролю; спрощені вимоги до фінансової звітності; відсутність або мінімальний рівень податкових перевірок [16].

Узагальнено, за вищезазначеними критеріями таку класифікацію можна прослідкувати за даними таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Класифікація офшорних юрисдикцій за фінансовими та географічним критеріями

Критерій класифікації	Тип юрисдикції	Характеристика	Країни	Критерій	Тип юрисдикції
1	2	3	4	5	6
Рівень податкового навантаження	Класичні офшори	Нульове або мінімальне оподаткування, відсутність валютного контролю, спрощена звітність	БВО, Беліз, Сейшели	Рівень податкового навантаження	Класичні офшори
	Низькоподаткові юрисдикції	Пільгові податкові ставки за умови дотримання вимог щодо присутності	Кіпр, Ірландія, Сінгапур	Рівень податкового навантаження	Низькоподаткові юрисдикції
	Податкові хаби	Спеціальні податкові режими та угоди про уникнення подвійного оподаткування	Нідерланди, Люксембург, Мальта	Рівень податкового навантаження	Податкові хаби
Рівень прозорості	Непрозорі	Високий рівень анонімності та обмежений обмін податковою інформацією	Окремі острівні юрисдикції	Рівень прозорості	Непрозорі
	Частково прозорі	Часткове розкриття інформації та вибірковий міжнародний обмін	Кіпр, Гонконг	Рівень прозорості	Частково прозорі
	Прозорі	Повна участь у міжнародних ініціативах обміну податковою	Сінгапур, Мальта	Рівень прозорості	Прозорі
Географічне розташування	Карибські	Класичні офшорні фінансові центри з англосаксонською правовою системою	Кайманові острови, БВО	Географічне розташування	Карибські
	Європейські	Напівофшорні або пільгові юрисдикції в межах Європи	Кіпр, Мальта, Монако	Географічне розташування	Європейські
	Азійські	Міжнародні фінансові центри з територіальним принципом оподаткування	Гонконг, Сінгапур	Географічне розташування	Азійські

Продовження таблиці 1.2.

1	2	3	4	5	6
Цільове призначення	Холдингові	Використовуються для володіння корпоративними правами та оптимізації податків	Нідерланди, Люксембург	Цільове призна-чення	Холдингові
	Фінансові та інвестиційні	Підходять для банківської, інвестиційної та страхової діяльності.	Каймани, Сінгапур	Цільове призна-чення	Фінансові та інвестиційні
	Захист активів і трасти	Забезпечують конфіденційність та захист власності	Юрисдикції для: холдингових компаній; фінансових та інвестиційних структур; захисту активів і трастів	Цільове призна-чення	Захист активів і трасти

Джерело: складено за даними [4, 5, 6, 7, 16].

В таблиці 1.3. наведено класифікацію юрисдикцій відповідно до податкових режимів.

Як видно із даних класифікації світових офшорних зон та територій, офшорні та низькоподаткові юрисдикції характеризуються значною різноманітністю податкових режимів, які формуються з урахуванням економічних, правових та політичних цілей конкретної держави.

Як правило, юрисдикції з нульовим податковим режимом традиційно орієнтовані на залучення нерезидентного капіталу та забезпечують мінімальне фіскальне навантаження, що робить їх привабливими для реєстрації міжнародних компаній, однак водночас підвищує ризики з точки зору податкової прозорості та комплаєнсу.

Територіальний податковий режим займає проміжне місце між класичними офшорами та повноцінними податковими системами, оскільки дозволяє поєднати відносно низьке податкове навантаження з вищим рівнем міжнародної легітимності. Пільгові та спеціальні податкові режими, зокрема холдингові та IP-режими, свідчать про еволюцію офшорних моделей у

напрямі більшої регульованості та відповідності міжнародним стандартам, зокрема вимогам OECP щодо економічної присутності [19].

Таблиця 1.3.

Класифікація юрисдикцій за податковими режимами

Податковий режим	Сутність режиму	Основні ознаки	Типові приклади юрисдикцій
Нульовий податковий режим	Повне звільнення від податку на прибуток для нерезидентного бізнесу	Відсутність податку на прибуток, дивіденди та роялті; спрощена звітність; мінімальний контроль	Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Багами, Беліз
Територіальний податковий режим	Оподаткування лише доходів, отриманих у межах країни	Іноземні доходи не оподатковуються; вигідний для міжнародної торгівлі	Гонконг, Сінгапур, Панама, Коста-Рика
Пільговий (низькоподатковий) режим	Оподаткування за зниженими ставками	Низький податок на прибуток; вимоги до економічної присутності (substance)	Кіпр, Мальта, Ірландія, Угорщина
Спеціальні податкові режими (ring-fencing)	Пільгове оподаткування для окремих видів діяльності	Спеціальні режими для холдингів, фінансів або IP; податкове планування	Люксембург, Нідерланди, Мальта
Холдинговий податковий режим	Податкові пільги для володіння корпоративними правами	Звільнення дивідендів і приросту капіталу; угоди про уникнення подвійного оподаткування	Нідерланди, Люксембург, Кіпр, Швейцарія
Податково-прозорий режим (pass-through)	Оподаткування доходу на рівні власників, а не компанії	Відсутній корпоративний податок; прибуток оподатковується у власників	США (LLC), LLP у Великій Британії, шотландські партнерства
Податкові канікули та спеціальні економічні зони	Тимчасове або умовне звільнення від оподаткування	Обмежений строк пільг; стимулювання інвестицій	ОАЕ (вільні економічні зони), окремі зони Азії та Африки

Джерело: складено за даними [4, 5, 10, 16, 18].

Податково-прозорі режими та спеціальні економічні зони демонструють використання податкових інструментів як засобу

стимулювання підприємницької активності та залучення інвестицій, а не виключно як механізму мінімізації податків.

Отже, сучасні офшорні юрисдикції не є однорідним явищем, а охоплюють широкий спектр податкових режимів - від повністю безподаткових до частково пільгових та спеціалізованих. При цьому, вибір конкретної юрисдикції залежить не лише від рівня податкового навантаження, а й від таких факторів, як прозорість, міжнародна репутація, вимоги до економічної присутності та наявність угод про уникнення подвійного оподаткування. Необхідно зазначити, також, що тенденції розвитку офорних юрисдикцій свідчать про поступове скорочення ролі класичних офшорів та зростання значення юрисдикцій із регульованими пільговими режимами, що відповідають глобальним стандартам податкової доброчесності.

1.3. Механізми міжнародної податкової оптимізації з використанням офшорних структур

Міжнародна податкова оптимізація ґрунтується на використанні відмінностей у податкових системах різних країн з метою мінімізації сукупного податкового навантаження при збереженні формальної законності господарських операцій. Офшорні структури в цьому контексті виступають одним із ключових інструментів перерозподілу доходів, активів і ризиків у межах міжнародних корпоративних груп.

Одним із найбільш поширених механізмів міжнародної податкової оптимізації є створення холдингових компаній в офшорних або низькоподаткових юрисдикціях Такі компанії використовуються для акумулювання дивідендів від дочірніх підприємств, розташованих у країнах із вищими податковими ставками. Завдяки застосуванню пільгових режимів оподаткування дивідендів та мережі міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування холдингові структури дозволяють суттєво зменшити податкові витрати на репатріацію прибутку [10].

Важливим механізмом податкової оптимізації є використання трансфертного ціноутворення через офшорні компанії. Суть цього механізму полягає у встановленні цін на внутрішньогрупові операції таким чином, щоб прибуток концентрувався в юрисдикціях з мінімальним рівнем оподаткування Офшорні компанії можуть виконувати функції торговельних посередників, сервісних центрів або постачальників нематеріальних активів, що дає змогу перерозподіляти фінансові результати всередині корпоративної групи [8].

Окреме місце серед механізмів міжнародної податкової оптимізації посідає структурування прав на нематеріальні активи Реєстрація прав інтелектуальної власності в офшорних юрисдикціях із пільговим оподаткуванням роялті дозволяє компаніям переводити значну частину прибутку у вигляді ліцензійних платежів Такий підхід є особливо поширеним у високотехнологічних та фармацевтичних галузях, де частка нематеріальних активів у створенні вартості є значною [6].

Ще одним механізмом податкової оптимізації є використання внутрішньогрупового фінансування через офшорні компанії Офшорні фінансові центри часто використовуються для створення компаній, які надають кредити іншим підрозділам транснаціональної корпорації. Відсоткові платежі за такими кредитами відносяться на витрати в країнах із високим оподаткуванням, тоді як доходи у вигляді відсотків оподатковуються за зниженими ставками або не оподатковуються взагалі [8].

До механізмів міжнародної податкової оптимізації також належить використання договорів про уникнення подвійного оподаткування у поєднанні з офшорними структурами Так зване «договорне планування» дозволяє зменшувати ставки податків на дивіденди, відсотки та роялті шляхом вибору юрисдикцій із найбільш сприятливими договірними умовами. У цьому випадку офшорні компанії виступають проміжною ланкою між країнами-джерелами доходів і кінцевими бенефіціарами [5].

Разом із тим використання офшорних структур у міжнародній податковій оптимізації супроводжується зростанням регуляторних ризиків. У відповідь на поширення агресивних податкових схем міжнародна спільнота впроваджує інструменти контролю, зокрема правила трансфертного ціноутворення, концепцію «економічної присутності», вимоги щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників та правила контрольованих іноземних компаній. На рисунку 1.1. представлено схему, яка відображає механізми податкової оптимізації та їх реалізацію.

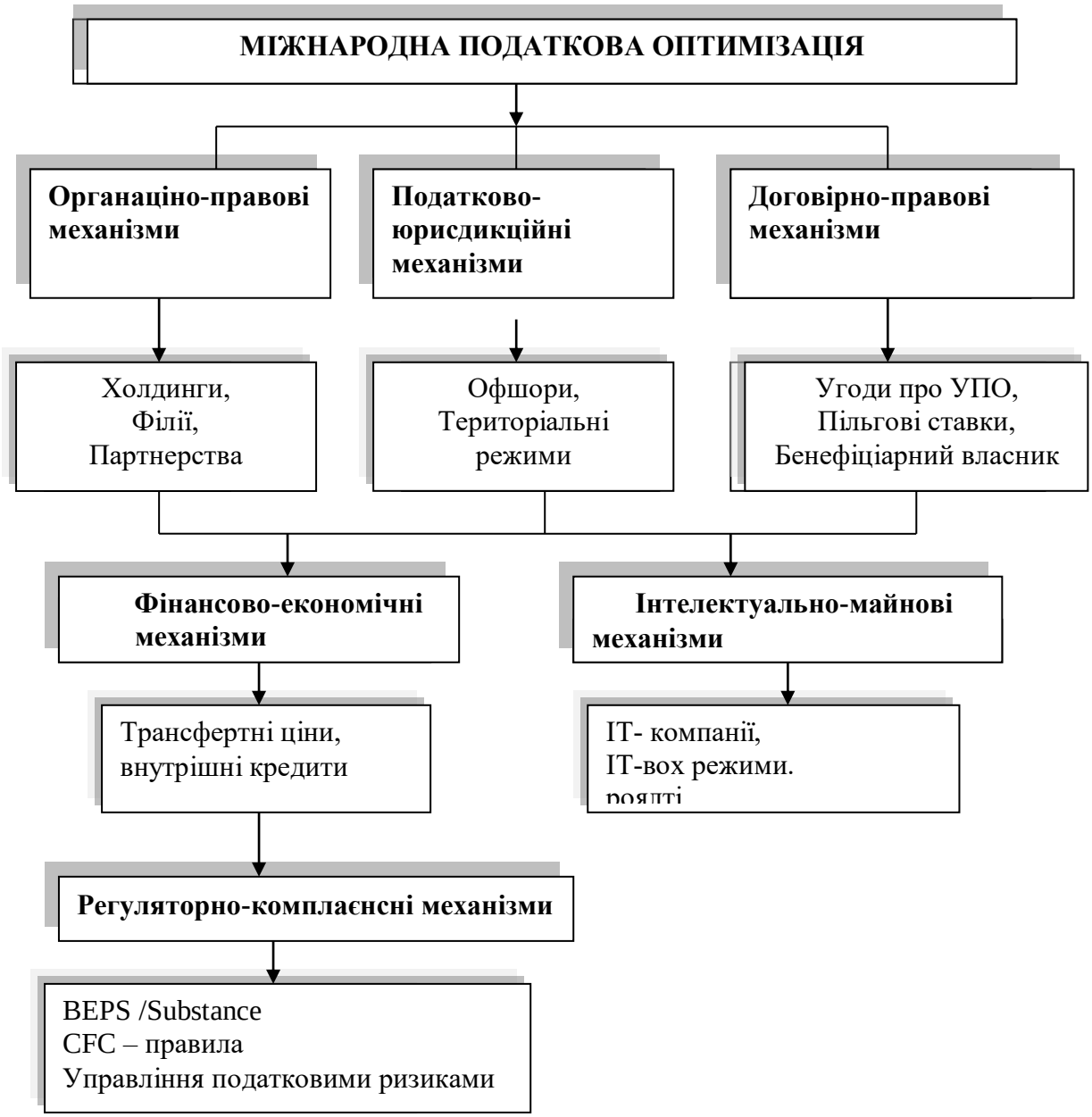

Рис. 1.1. Узагальнена схема механізмів міжнародної податкової оптимізації

Джерело: складено за даними [5, 8, 11, 16].

Таким чином, механізми міжнародної податкової оптимізації з використанням офшорних структур є багатокомпонентними та тісно пов’язаними з глобальними процесами регулювання оподаткування. Їх застосування дозволяє зменшувати податкове навантаження та підвищувати фінансову ефективність бізнесу, водночас потребуючи збалансованого підходу з боку держав для запобігання зловживанням і втратам бюджетних доходів. Проте, у сучасних умовах глобалізації міжнародна податкова оптимізація здійснюється в межах жорстких регуляторних обмежень, сформованих ініціативами ОЕСР, зокрема Планом дій BEPS та національними правилами щодо контрольованих іноземних компаній (CFC). Механізми BEPS спрямовані на запобігання розмиванню податкової бази та переміщенню прибутку до низькоподаткових юрисдикцій без наявності реальної економічної діяльності [19].

Ключовими інструментами BEPS є вимоги щодо економічної присутності (substance), обмеження гібридних схем, контроль трансфертного ціноутворення та посилення прозорості через автоматичний обмін податковою інформацією. Правила CFC, у свою чергу, трансформують підхід до оподаткування офшорних структур, оскільки передбачають включення нерозподіленого прибутку контрольованих іноземних компаній до податкової бази резидента-контролера [11].

Таким чином, сучасна міжнародна податкова оптимізація переходить від агресивних офшорних моделей до легальних структур податкового планування, що базуються на діловій меті, реальній економічній діяльності та відповідності міжнародним стандартам податкової доброчесності.

Висновки до розділу 1

В результаті аналізу економічної сутності та понятійного апарату встановлено, що офшорні зони є специфічними юрисдикціями, які поєднують особливі податкові, фінансові та правові режими з метою залучення іноземного капіталу. Офшорні юрисдикції слід розглядати не лише як

інструмент мінімізації податкових зобов’язань, а як складову глобальної фінансової інфраструктури, що впливає на розподіл міжнародних фінансових потоків і транснаціональну мобільність капіталу.

Теоретичний аналіз класифікації офшорних юрисдикцій дав змогу систематизувати їх за рівнем податкового навантаження, ступенем фінансової прозорості та характером регуляторного середовища. Дослідженням встановлено, що в сучасних умовах відбувається поступове зменшення ролі класичних «чистих» офшорів із нульовим оподаткуванням та посилення значення юрисдикцій із помірними податковими ставками, які поєднують податкові стимули з дотриманням міжнародних стандартів обміну інформацією та економічної присутності.

Аналіз механізмів міжнародної податкової оптимізації дав змогу встановити, що офшорні структури використовуються суб’єктами господарювання для перерозподілу прибутку між юрисдикціями, оптимізації податкової бази та зниження загального рівня податкового навантаження. Також доведено, що такі механізми можуть мати як легальний характер у межах чинного законодавства, так і набувати ознак агресивного податкового планування, що створює ризики для національних податкових систем.

Теоретичне узагальнення наукових підходів до оцінки впливу офшорних зон дало змогу обґрунтувати їх подвійний економічний ефект. З одного боку, офшорні юрисдикції сприяють підвищенню інвестиційної активності, зниженню трансакційних витрат, розвитку міжнародного бізнесу. З іншого, їх використання призводить до ерозії податкової бази, викривлення податкової конкуренції, зменшення фіскальних надходжень держав.

Таким чином, отримані результати дають змогу сформуватиі теоретичні засади для подальшого емпіричного аналізу сучасних тенденцій використання офшорних зон і їх впливу на міжнародну податкову конкуренцію і фіскальну стабільність. Сформульовані теоретичні результати є методологічною базою для дослідження практичних аспектів регулювання офшорних операцій та оцінки їх наслідків для економіки України.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ОФШОРНИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПОДАТКОВІЙ ПРАКТИЦІ

2.1. Світові тенденції використання офшорних зон у міжнародному бізнесі

У сучасних умовах глобальної економіки офшорні зони продовжують відігравати значну роль у міжнародному бізнесі в якості інструменту податкової оптимізації та управління активами й організації господарської діяльності. Аналіз світових даних вказує на значні обсяги капіталу та бізнес-активності, які пов’язані з офшорними юрисдикціями, а це впливає на міжнародні фінансові потоки та відповідно і на податкові доходи держав.

Варто зазначити, що в даний час використання офшорних зон у міжнародному бізнесі зазнає суттєвих трансформацій, що відбуваються під впливом глобалізації, цифровізації й посилення міжнародного податкового регулювання. Так, якщо на початкових етапах офшорні юрисдикції переважно використовувалися в якості інструмента мінімізації податкових зобов’язань шляхом повного чи/або часткового уникнення оподаткування, то в даний час їх роль у міжнародному бізнесі набуває більш комплексного та відповідно інституційно оформленого характеру.

Як раніше зазначалося, офшорні зони є звичною практикою оптимізації податків. У світі вони класифікуються за такими основними критеріями: географічним визначенням і способами оптимізації податкових витрат (див. табл. 2.1.).

Однією з ключових світових тенденцій є зміщення акценту від класичних офшорних зон до низькоподаткових і так званих «onshore-offshore» юрисдикційМіжнародний бізнес дедалі частіше використовує країни з помірними податковими ставками, розвиненою договірною мережею та стабільною правовою системою. Такі юрисдикції поєднують податкові переваги з високим рівнем ділової репутації, що дозволяє компаніям

зменшувати податкові ризики та забезпечувати відповідність міжнародним стандартам податкової прозорості [6].

Таблиця 2.1

Класифікація офшорних зон у сучасній світовій економіці

Критерій	Вид	Характеристика
Спосіб оптимізації податкових витрат	Класичні офшори	Офшор у такій зоні «недорогий», оподаткування й вимоги до ведення бухгалтерського та фінансового обліку відсутні, проте власники офшорних компаній мають сплачувати до бюджету офшорної держави щорічний збір. До таких країн-офшорів належать - Сейшельські острови, Вануату, Британські, Віргінські, Багамські острови інш., у яких низький рівень економічного розвитку, проте досить високий рівень політичної стабільності, і які характеризуються простою системою реєстрації та нульовими податковими ставками.
	Низькоподаткові офшори	Офшори в таких зонах звичайно оподатковуються, але за дуже скромною ставкою, вимоги до бухгалтерського і фінансового обліку офіційно регламентуються
	Офшори з пільговим Оподатку-ванням	Офшорні компанії в даних зонах вигідні при грамотному використанні особливостей місцевого комерційного і фінансового законодавства.
	Офшорні зони в деяких штатах США	Офшорні зони в таких штатах США, як Арканзас, Делавер, Кентуккі, Колорадо і Орегон зобов'язані сплачувати фіксований федеральний податок, але їх власники звільнені від сплати податків з доходів, отриманих за межами штату.
Географічний критерій	Островні офшори	Острови або архіпелаги в Тихому, Індійському океані, а також Карибському морі. Це невеликі держави з мало розвиненою економікою, проте з високою політичною стабільністю. Вони відрізняються високим ступенем конфіденційності, пратично повною відсутністю податків та вимог до ведення звітності. До них належать - Сейшельські, Багамські Британські Віргінські, Маршаллові острови тощо.
	Окремі країни Європи	На території таких країн як Кіпр, Гібралтар, Люксембург, Швейцарія існують офшорні зони та офшорні компанії, що належать нерезидентам. Тут існує пільговий безподатковий статус таких компаній, який підтверджується звітами і щорічними аудиторськими перевірками. Конфіденційність інформації зумовлена правовими нормами юрисдикції.
	Адміністративно-територіальні зони в «неофшорних» країнах	До таких зон в «неофорних» країн належать Канада, Велика Британія, США, де існує пільговий безподатковий статус або низькоподатклвий статус.

Джерело: складено за даними [6].

Важливою тенденцією є інституціоналізація офшорних структур у межах транснаціональних корпорацій. Офшорні компанії все частіше виконують конкретні економічні функції - управління інтелектуальною власністю, фінансування, страхування, логістики або надання внутрішньогрупових послуг. Це свідчить про перехід від формального використання офшорів до створення структур із реальною економічною присутністю, що відповідає вимогам міжнародних податкових ініціатив.

Окремо слід відзначити тенденцію зростання ролі цифрової економіки у використанні офшорних зон. Компанії, що здійснюють діяльність у сфері цифрових послуг, електронної комерції та обробки даних, активно використовують міжнародні структури для оптимізації оподаткування доходів, які не мають чіткої територіальної прив'язки. Це, у свою чергу, зумовлює перегляд традиційних підходів до визначення податкової юрисдикції та запровадження нових концепцій, таких як «значна цифрова присутність» [8].

За різними оцінками, обсяги фінансових активів, що зберігаються в офшорних юрисдикціях, можуть становити від 5,6 трлн до 32 трлн дол. США, що свідчить про широку присутність офшорів у світовій фінансовій системі і потенційні втрати для національних бюджетів через зниження податків та ухилення від їх сплати. За оцінками Міжнародного валютного фонду, використання податкових гаваней коштує урядам близько 600 млрд дол. США щороку від непрямих втрат податкових надходжень [6].

Дослідження сітових експертів вказують, що значна частина світового багатства акумульована в офшорах: за оцінками економістів, приблизно 10-13% світового ВВП «заховано» в офшорних структурах Це підкреслює масштаб впливу офшорних зон на глобальну економіку та рух міжнародного капіталу [6].

У багатьох країнах великі частки міжнародних бізнес-операцій пов'язані з офшорними компаніями. Наприклад, у зовнішній торгівлі деяких держав понад 80% зовнішньоекономічних контрактів укладаються за участю

офшорних структур**,** що може бути ознакою як оптимізації податків, так і непрямих схем розподілу доходів.

Аналіз даних реєстрацій активних копаній свідчить про значну популярність офшорних юрисдикцій серед міжнародних компаній. Так, за даними реєстрів станом на 2024-2025 рр.:

- Британські Віргінські Острови (BVI) - понад 360 000 зареєстрованих компаній**;**

- Кайманові Острови - близько 122 700 активних компаній;

- Гонконг **–** близько 436 000 компаній;

- Сінгапур – біля 185 000 активних компаній [6].

При цьому, велика частина нових реєстрацій у 2017-2019 рр. припадала на останні дві юрисдикції (див.табл.2.2.)

Ці дані вказують на те, що офшорні центри використовуються не лише для мінімізації податків, а й для побудови міжнародних корпоративних структур, холдингових компаній, фондів та фінансових послуг, які забезпечують доступ до глобальних ринків капіталу.

Таблиця 2.2.

Світові тенденції використання офшорних зон

Показник	**Значення**
Обсяги активів в офшорах	5,6–32 трлн дол. США
Щорічні втрати податків через офшори	~600 млрд дол. США
Частка світового ВВП «захованого» в офшорах	~10–13%
Частка зовнішньоекономічних контрактів через офшори	>83%
Компаній у BVI	~360 000
Компаній у Кайманових Островах	~122 700
Приклади нових реєстрацій (2017–2019)	Гонконг ~436 000, Сінгапур ~185 000

Джерело: складено за даними [6, 8].

Наведені дані в таблиці 2.2. показують, що офшорні зони продовжують відігравати значну роль у міжнародних фінансових потоках і бізнес-структурах. Висока концентрація корпоративних реєстрацій, значні обсяги

активів та суттєві втрати податків для держав підкреслюють важливість офшорних юрисдикцій для транснаціональних корпорацій та глобальних фінансів. Водночас ці тенденції стимулюють міжнародні ініціативи щодо підвищення прозорості, обміну інформацією та обмеження агресивних схем оптимізації оподаткування.

Таким чином, світові тенденції використання офшорних зон у міжнародному бізнесі свідчать про еволюцію офшорних моделей від простих схем мінімізації податків до складних, регульованих і економічно обґрунтованих структур**.** У сучасних умовах офшорні юрисдикції залишаються важливим елементом міжнародного податкового планування, проте їх використання дедалі більше залежить від дотримання міжнародних стандартів прозорості, економічної сутності та податкової відповідальності.

2.2. Вплив офшорних зон на міжнародну податкову конкуренцію та фіскальні надходження

Функціонування офшорних значно впливає на формування міжнародної податкової конкуренції і на рівень фіскальних надходжень держав. У глобалізованій економіці країни конкурують між собою за залучення капіталу, інвестицій та штаб-квартир ТНК, використовуючи інструменти податкової політики. Офшорні зони та низькоподаткові юрисдикції є крайнім проявом такої конкуренції, так як пропонують мінімальне податкове навантаження та спрощене регуляторне середовище.

Як зазначають світові експерти та аналітики, офшорні території мають значний вплив на світові фінансові потоки та фінансовий ринок і негативний, також і позитивний. Основними факторами такого впливу є:

- низький рівень оподаткування або відсутність сплати податків на прибуток, що дозволяє зменшувати податкові зобов'язання у країні походження прибутків;

- офшорні зони забезпечують високий рівень конфіденційності щодо інформації пов'язаної з фінансами;

- глобальна фінансова стабільність цих територій, що може спровокувати ризики глобальної фінансової системи світу;

- інвестиційна привабливість: такі зони можуть стати важливими фінансовими центрами для капіталовкладень та інвестицій, оскільки використовують різноманітні фінансові механізми та інструменти, надають послуги з набагато меншими обмеженнями і регулюванням у порівнянні із національними фінансовими ринками [7].

Міжнародна податкова конкуренція, яка зумовлена існуванням офшорних зон, проявляється насамперед у зниженні ставок податку на прибуток підприємств у багатьох зарубіжних державах. За даними міжнародних фінансових організацій, середня номінальна ставка податку на прибуток у світі знизилася з близько 40 % на початку 1980-х років до менш ніж 25 % у 2020-х роках**.** Значною мірою ця тенденція пояснюється прагненням країн утримати мобільний капітал, який може бути переміщений до офшорних юрисдикцій [8].

У таблиці 2.3. представлено загальну оцінку впливу офшорних юрисдикцій на втрати доходів бюджетів зарубіжних держав та податкову конкуренцію.

Таблиця 2.3.

Вплив офшорних зон на податкову конкуренцію та бюджети країн світу

Показник	Статистичні дані (оцінки)
Зниження середньої ставки податку на прибуток у світі	з ~40 % до <25 %
Щорічні глобальні втрати від BEPS	100–240 млрд дол. США
Частка втрат у світових надходженнях податку на прибуток	4–10 %
Втрати країн, що розвиваються	1–1,5 % ВВП щороку
Частка фінансового сектору у ВВП окремих офшорів	30–50 %
Основні джерела доходів офшорів	Реєстраційні збори, фінпослуги, ліцензії

Джерело: складено за даними [6, 8].

Офшорні зони створюють умови для ерозії податкової бази в державах із вищим рівнем оподаткування. Через використання ТЦ, внутрішньогрупового фінансування, ліцензійних платежів та холдингових структур прибутки компаній переносяться до юрисдикцій із пільговими податковими режимами. За оцінками ОЕСР, щорічні глобальні втрати від розмивання податкової бази і переміщення прибутків в низько податкові юрисдикції становлять від 100 до 240 млрд дол. США**,** а це еквівалентно приблизно 4-10 % світових надходжень податку на прибуток підприємств**.**

Вплив офшорних зон на податкові надходження є особливо відчутним для тих країн, які розвиваються. Податок на прибуток підприємств становить вагому частку доходів їх бюджетів. За оцінками міжнародних експертів, такі країни щороку втрачають від 1 до 1,5 % ВВП через використання офшорних схем міжнародними компаніями. А це обмежує можливості фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних програм та економічного розвитку.

Водночас для самих офшорних юрисдикцій податкова конкуренція має інший економічний ефект. Адже незважаючи на низькі чи/або нульові податкові ставки, вони отримують доходи у вигляді реєстраційних зборів, ліцензійних платежів, фінансових послуг та банківських операцій**.** У деяких офшорних фінансових центрах сектор фінансових послуг формує понад 30-50 % валового внутрішнього продукту, що свідчить про високу залежність їх економік від офшорної діяльності [8] .

В таблиці 2.4.наведено Динаміка відтоку капіталу в офшори в розрізі регіонів світу, млрд дол.

Найвищі темпи відтоку капіталу в офшори у світі характерні для країн Східної Азії та Латинської Америки.

Як видно із даних таблиці 2.4., провідні офшорні регіони відіграють значну роль у формуванні та функціонуванні світового фінансового ринку. Тому їх глобальний вплив на мінародну економіку є об'єктом моніторингу через їх беперечні проблеми, такі як ухилення від оподаткування шляхом

розмивання бази оподаткування через офшори та вплив цього явища на економіку в цілому, фінансова недобросовісність.

Таблиця 2.4.

Динаміка відтоку капіталу в офшори в розрізі регіонів світу, млрд дол..

Регіон	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**Темп росту 2021/2017, %**
Східна Азія	1898	2034	3102	4317	4678	146,47
Ближній Схід	1546	1789	2365	2935	3001	94,11
Латинська Америка	2101	2387	2365	2934	2876	36,89
Африка	167	238	587	710	901	439,52
Південна Азія	86	94	190	253	320	272,09

Джерело: складено за даними [6, 7, 8].

На рисунку 2.1 показано динаміку зростання переміщення прибутків транснаціональних компаній, яка різко зростає та залишається на високому рівні.

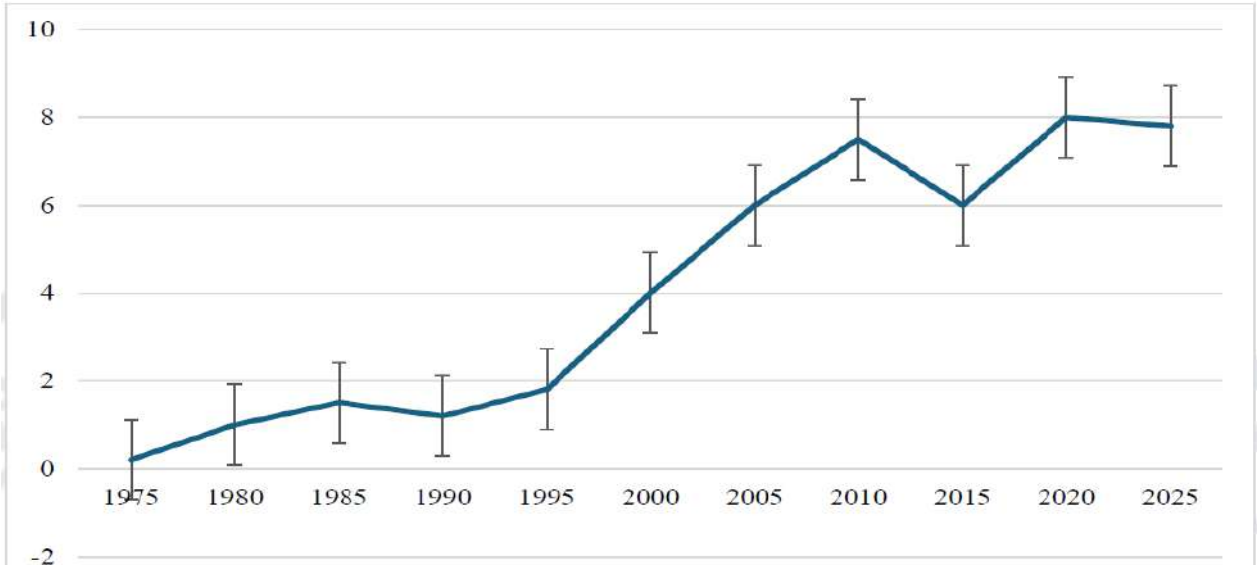

Рис. 2.1. Глобальніа втрати доходів від корпоративного податку через переміщення прибутку до «податкових гаваней».

Джерело: складено за даними [6, 8, 10].

Отже, офшорні зони виступають водночас каталізатором міжнародної податкової конкуренції та чинником скорочення податкових надходжень у багатьох зарубіжних державах. Їх вплив системний та вимагає узгоджених міжнародних рішень, які спрямовані на поєднання інтересів глобального бізнесу із фіскальною стійкістю національних економік.

Поряд з цим, згідно статистичних даних, офшорні зони істотно впливають і на глобальний розподіл податкових надходжень та формують асиметричну податкову конкуренцію між державами. Це потребує перехід від національних заходів протидії таким негативним явищам до скоординованої міжнародної податкової політики**,** яка спрямована на мінімізацію фіскальних втрат та на забезпечення рівних умов оподаткування.

Значний вплив має на світові тенденції використання офшорних зон реалізація Плану дій BEPS (Base Erosion and Profit Shifting)**,** розробленого Організацією економічного співробітництва та розвитку. У межах цього процесу запроваджуються правила, спрямовані на запобігання розмиванню податкової бази та штучному переміщенню прибутків. Унаслідок цього міжнародний бізнес змушений адаптувати офшорні схеми до нових умов, зокрема шляхом забезпечення економічної сутності операцій та прозорості корпоративних структур [19].

Ще одна глобальна тенденція – це посилення податкової прозорості та автоматичний обмін фінансовою інформацією між податковими органами різних держав. Запровадження стандартів CRS та обмін інформацією про фінансові рахунки суттєво обмежило можливості використання непрозорих офшорних юрисдикцій [20]. Міжнародний бізнес у відповідь дедалі частіше переорієнтовується вже на легальні форми податкового планування, які ґрунтуються на міжнародних договорах та національному податковому законодавстві.

2.3. Особливості регулювання та контролю офшорних операцій в Україні

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності - характерна риса українського бізнес-середовища. Це зумовлено відкритістю економіки, значною часткою експорту сировинних товарів та відповідно історичною орієнтацією на податкову оптимізацію через іноземні юрисдикції. Питання регулювання та контролю офшорних операцій у зв'язку з цим набуло особливої актуальності для податкової системи України.

Державне регулювання офшорних операцій в Україні здійснюється на основі норм Податкового кодексу України, валютного законодавства, а також міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Одним із ключових інструментів контролю тривалий час залишався перелік офшорних зон**,** затверджуваний Кабінетом Міністрів України, операції з якими підлягали посиленому податковому контролю [13].

Зокрема, витрати за операціями з контрагентами з таких юрисдикцій обмежувалися у складі податкових витрат, а фінансові операції підлягали додатковій увазі з боку контролюючих органів. Тому, наразі, відповідно до підпункту 2 пункту 4 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України від 18.06.2024 № 3813-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства» [13]. Міністерство фінансів України оновило перелік держав (територій) для цілей трансфертного ціноутворення з 1 січня звітного 2025 року.

Під час визначення переліку держав для цілей ТЦ Урядом України враховуються такі критерії:

- держави (території), включені до переліку офшорних зон, затвердженого Кабінетом Міністрів України;

- держави (території), включені до переліку держав (юрисдикцій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації FATF;

- держави (території), компетентні органи яких за результатами двох послідовних звітних (податкових) періодів (років) не забезпечують своєчасного та повного обміну податковою та фінансовою інформацією (зокрема інформацією щодо кінцевого бенефіціарного власника) на запити ДПС [2].

Важливу роль у контролі офшорних операцій відіграє інститут трансфертного ціноутворення**,** запроваджений в Україні з 2013 року та суттєво розширений у наступні роки. Роль інституту трансфертного ціноутворення полягає у державному контролі за рівнем оподатковуваного прибутку, який має спачуватися у країні його отримання учасниками міжнародних груп компаній, які здійснюють товарні та фінансові транзакції між компаніями групи [3] .

Податковий контроль за трансфертним ціноутворенням ґрунтується на принципі «витягнутої руки» («arm's length principle») - міжнародному стандарті, погодженому державами-членами ОЕСР [3].

В України правове регулювання трансфертного ціноутворення визначено у ст. 39 ПКУ, якою встановлено, що усі платники податків, які здійснюють контрольовані операції, зобов'язані визначати обсяг оподатковуваного прибутку відповідно до принципу «витягнутої руки» [12].

Контрольованими операціями визнаються операції із нерезидентами з низькоподаткових юрисдикцій чи/або пов'язаними особами, якщо їх обсяг перевищує встановлені порогові значення. Мета цього механізму - запобігання штучному заниженню оподатковуваного прибутку у зовнішньоекономічних операціях шляхом маніпулювання цінами.

З 2021 року в Україні набули чинності правила контрольованих іноземних компаній (КІК), що стало важливим кроком у напрямі деофшоризації Відповідно до цих правил, прибуток іноземних компаній, контрольованих українськими резидентами, підлягає оподаткуванню в Україні незалежно від факту його розподілу. Запровадження КІК суттєво обмежує можливості використання класичних офшорних схем, спрямованих

на накопичення прибутків у юрисдикціях із нульовим або низьким оподаткуванням [15].

Більш детально контроль за офшорними операціями в нашій державі можна зобразити у вигляді наступної блок-семи (див. рис.2.2)

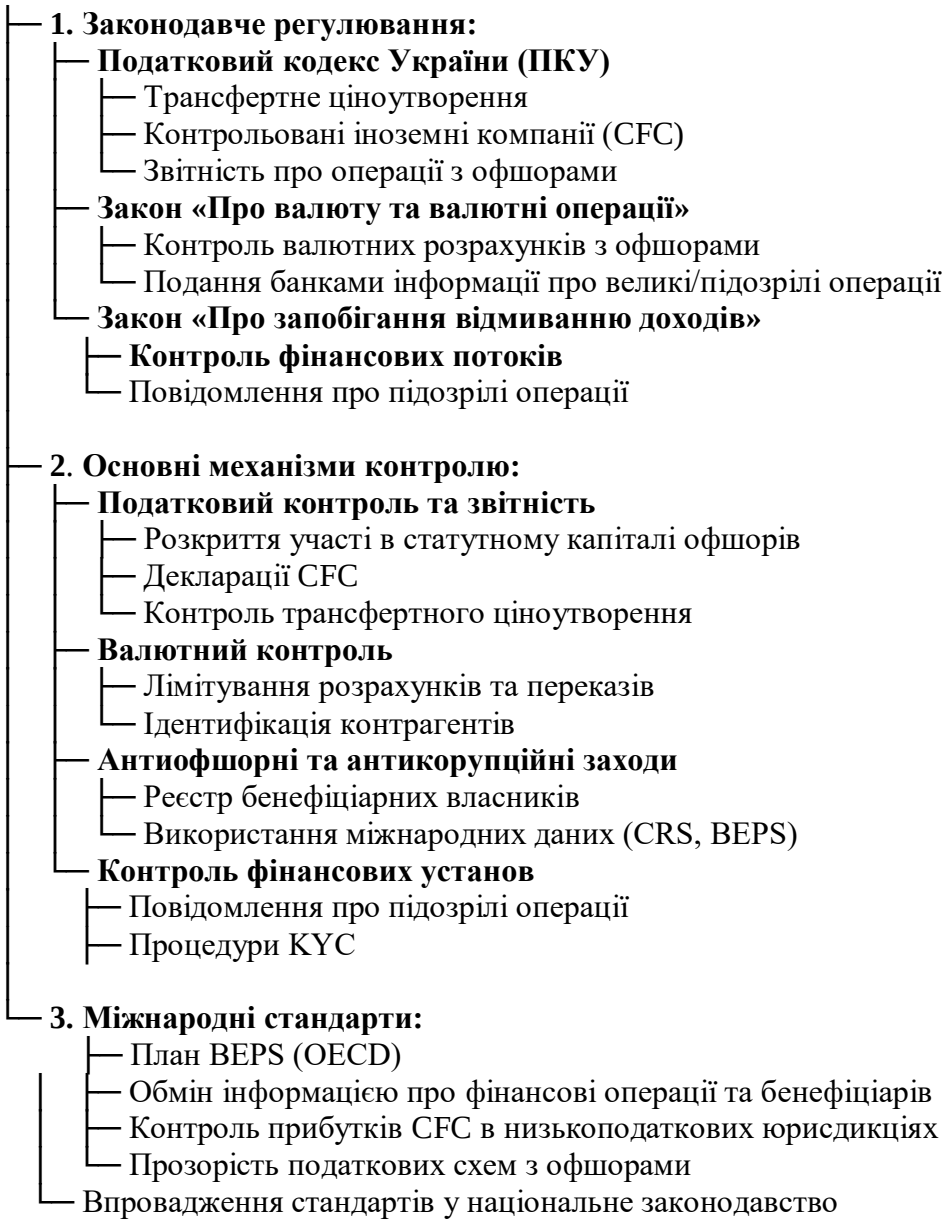

Рис.2.2. Законодавчі засади контролю за офшорними операціями в Україні

Джерело: складено за даними [2, 3, 12, 13, 15, 19, 20, 21].

Однак, попри посилення регуляторних механізмів, вплив офшорних схем на податкові надходження України залишається значним**.** Так, за

оцінками експертів та аналітичних центрів, щорічні втрати державного бюджету України від використання офшорних механізмів, зокрема через трансфертне ціноутворення та виведення прибутків, становлять від 6 до 10 млрд дол. США. Найбільші втрати пов'язані з експортом продукції металургії, агропромислового комплексу та видобувної галузі, де широко застосовуються посередницькі компанії, зареєстровані в офшорних або низькоподаткових юрисдикціях [22].

Показовим є те, що значна частка вітчизняного експорту формально здійснюється через компанії-нерезиденти. За окремими оцінками, більше 50 % зовнішньоторговельних операцій України протягом попередніх років були пов'язані з тими юрисдикціями, які мають ознаки офшорності чи/або пільгового оподаткування. А це призводило до скорочення бази оподаткування податком на прибуток, заниження митної вартості, та втрат валютних надходжень.

Важливим напрямом удосконалення контролю офшорних операцій стало приєднання України до міжнародних ініціатив у сфері податкової прозорості. Зокрема, Україна взяла на себе зобов'язання щодо автоматичного обміну фінансовою інформацією, імплементації мінімальних стандартів Плану дій BEPS та гармонізації національного законодавства з вимогами Європейського Союзу Це створює передумови для зменшення фіскальних втрат і підвищення ефективності податкового адміністрування [19].

Отже, регулювання та контроль офшорних операцій в Україні перебувають на етапі активної трансформації. Однак, попри наявність значних бюджетних втрат у минулих періодах, поступове впровадження міжнародних податкових стандартів та розвиток інструментів трансфертного ціноутворення і правил КІК формують засади для зменшення негативного впливу офшорних зон на податкову стійкість держави та відповідно забезпечення більш справедливого оподаткування в умовах інтеграції України до світового економічного простору.

Таблиця 2.5.

Оцінка втрат бюджету України від використання офшорних схем за основними галузями економіки

Галузь економіки	Основні офшорні механізми	Орієнтовні щорічні втрати бюджету	Характер впливу на оподаткування
Металургія та гірничо-видобувна промисловість	Експорт через офшорних трейдерів, заниження експортних цін	2,0-3,0 млрд дол. США	Заниження податку на прибуток, втрати валютної виручки
Агропромисловий комплекс	Посередницькі компанії в офшорах, трансфертне ціноутворення	1,5-2,5 млрд дол. США	Зменшення бази оподаткування, виведення прибутку
Енергетика (нафта, газ, вугілля)	Внутрішньогрупове фінансування, офшорні трейдингові компанії	1,0-1,8 млрд дол. США	Мінімізація податку на прибуток, ПДВ
Фінансовий сектор	Виведення капіталу через офшорні компанії, процентні платежі	0,8-1,5 млрд дол. США	Скорочення оподатковуваних доходів
IT та інтелектуальні послуги	Реєстрація IP-прав в офшорах, роялті	0,5-1,0 млрд дол. США	Втрати податку на прибуток і ПДФО
Хімічна промисловість	Експорт через пов’язані офшорні структури	0,4-0,8 млрд дол. США	Заниження контрактних цін
Інші галузі (логістика, торгівля)	Офшорні сервісні компанії	0,3-0,6 млрд дол. США	Оптимізація оподатковуваного прибутку
Усього (орієнтовно)	-	**6,5-11,0 млрд дол. США**	Системний фіскальний ефект

Джерело: складено за даними [6, 17, 22].

Наведені дані свідчать, що найбільші податкові втрати України є у сировинно-експортних галузях, так як там висока концентрація міжнародних операцій та значні можливості маніпулювання цінами. Так, саме ці галузі історично використовували офшорні посередницькі структури задля мінімізації податку на прибуток та виведення капіталу за кордон.

Менші, проте системні втрати спостерігаються у тих сферах послуг та інтелектуальної діяльності, де головну роль відіграє переміщення нематеріальних активів та доходів від роялті**.** Такий сукупний ефект від

таких схем негативно впливає на бюджетну стабільність та на валютний баланс й на інвестиційні можливості держави.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської роботи здійснено комплексний аналіз ролі офшорних зон у сучасній міжнародній податковій практиці та їх впливу на податкову конкуренцію, фіскальні надходження й національні податкові системи, зокрема України.

У результаті дослідження світових тенденцій використання офшорних зон у міжнародному бізнесі встановлено, що офшорні юрисдикції й надалі залишаються важливим елементом глобальної фінансової системи. Водночас їх функціональна роль зазнає трансформації: від класичних непрозорих офшорів із нульовим оподаткуванням до більш інституційно врегульованих низькоподаткових юрисдикцій, які поєднують податкові переваги з вимогами економічної присутності та фінансової прозорості. Посилення міжнародних ініціатив у межах Плану дій BEPS та автоматичного обміну інформацією істотно обмежує можливості агресивного податкового планування, змушуючи міжнародний бізнес адаптувати свої податкові стратегії.

Аналіз впливу офшорних зон на міжнародну податкову конкуренцію показав, що вони є одним із ключових чинників глобального зниження ставок податку на прибуток підприємств і формування асиметричної податкової конкуренції між державами. Використання офшорних схем спричиняє системні втрати фіскальних надходжень, які за світовими оцінками становлять значну частку доходів від корпоративного оподаткування. Особливо вразливими до таких втрат є країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються, де податкові надходження відіграють критичну роль у фінансуванні соціально-економічного розвитку.

Дослідження регулювання та контролю офшорних операцій в Україні дало змогу встановити, що національна податкова система історично зазнавала значного негативного впливу від використання офшорних

механізмів, особливо у сировинно-експортних галузях економіки. За експертними оцінками, втрати державного бюджету України від офшорних схем упродовж тривалого часу сягали мільярдних обсягів, що негативно впливало на фіскальну стійкість, валютний баланс і інвестиційний клімат країни.

Водночас у роботі обґрунтовано, що запровадження в Україні інструментів трансфертного ціноутворення, правил контрольованих іноземних компаній, а також інтеграція до міжнародних стандартів податкової прозорості створюють передумови для поступового зменшення негативного впливу офшорних зон на національну економіку. Ці заходи сприяють підвищенню ефективності податкового контролю, розширенню податкової бази та наближенню податкової системи України до європейських і міжнародних стандартів.

Таким чином, результати другого розділу підтверджують, що офшорні зони є неоднозначним явищем міжнародної податкової системи, поєднуючи інструменти легальної податкової оптимізації з ризиками фіскальних втрат і податкової несправедливості. Отримані висновки створюють методологічну основу для подальшого дослідження напрямів удосконалення податкової політики та механізмів міжнародної податкової оптимізації в умовах глобальної деофшоризації, що буде розглянуто в наступному розділі магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ

3.1 Сучасні інструменти деофшоризації та міжнародного податкового контролю

Проблема використання офшорних зон для мінімізації податкових зобов'язань в умовах глобалізації фінансових ринків та зростання мобільності капіталу набула міжнародного характеру. Світова спільнота сформувала комплекс сучасних інструментів деофшоризації і міжнародного податкового контролю, що спрямовані на протидію розмиванню податкової бази та відповідно виведенню прибутків до низькоподаткових юрисдикцій.

Негативний вплив офшорних зон на податкові надходження вплинув на активізацію міжнародної співпраці у сфері оподаткування. Так, запровадження мінімального глобального податку і правил контрольованих іноземних компаній а також автоматичного обміну податковою інформацією впливає на обмеження шкідливої податкової конкуренції та відповідно на відновлення справедливого розподілу податкових доходів між країнами.

Реалізація ініціативи BEPS**,** розробленої ОЕСР є ключовим напрямом деофшоризаційної політики. Запровадження заходів BEPS спрямоване на усунення прогалин у міжнародному податковому праві, які дозволяють транснаціональним корпораціям штучно переміщувати прибутки до офшорних зон без реальної економічної діяльності. Особливе значення мають дії BEPS, пов'язані з трансфертним ціноутворенням, обмеженням зловживань податковими угодами та запровадженням принципу «оподаткування за місцем створення вартості» [19].

Важливим інструментом міжнародного податкового контролю є автоматичний обмін податковою інформацією (CRS)**,** який забезпечує регулярне передавання даних про фінансові рахунки нерезидентів між податковими органами різних країн [1].

Так, запровадження CRS істотно зменшило рівень фінансової анонімності, а це традиційно асоціювалася з офшорними юрисдикціями. Також воно підвищило прозорість міжнародних фінансових операцій.

Окреме місце в системі деофшоризації посідають правила контрольованих іноземних компаній (КІК), які передбачають оподаткування нерозподіленого прибутку іноземних компаній на рівні резидентів-контролерів Такі правила спрямовані на запобігання накопиченню прибутків у низькоподаткових юрисдикціях без фактичного повернення капіталу до країни резидентності власника. Запровадження КІК стало одним із найефективніших механізмів боротьби з використанням класичних офшорних схем [1].

Суттєвим інструментом міжнародного податкового контролю є також посилення вимог до трансфертного ціноутворення, зокрема запровадження трирівневої документації (локальний файл, майстер-файл та звіт у розрізі країн - Country-by-Country Reporting) Це дозволяє податковим органам оцінювати глобальний розподіл прибутків транснаціональних груп і виявляти випадки штучного заниження податкової бази [21].

Крім того, важливу роль у процесах деофшоризації відіграють міжнародні «чорні» та «сірі» списки юрисдикцій, які не дотримуються стандартів податкової прозорості Використання таких списків супроводжується застосуванням обмежувальних заходів, зокрема підвищеного податкового контролю, фінансових санкцій та ускладнення доступу до міжнародних фінансових ринків [22].

Узагальнюючі основні міжнародні механізми деофшорізації розглянемо більш детально інструменти, які використовуються міжнароднми податковими адміністраціями та відповідними органами держав світу.

Схема інструментів деофшоризації та міжнародного податкового контролю представлена га рисунку 3.1.

Наведена схема на рис. 3.1. демонструє комплексний характер сучасної деофшоризаційної політики, яка поєднує міжнародні стандарти, інструменти

фінансової прозорості, національні антиофшорні норми та адміністративні механізми податкового контролю.

Рис. 3.1. Система деофшорізації та міжнародного податкового контролю

Джерело: складено за даними [1, 19, 20, 21, 22].

Взаємодія зазначених елементів спрямована на зменшення можливостей агресивної податкової оптимізації та забезпечення справедливого розподілу податкових надходжень між юрисдикціями.

Узагальнюючи, слід зазначити, що сучасні інструменти деофшоризації формують нову модель міжнародного податкового регулювання, яка

ґрунтується на принципах прозорості, економічної присутності та справедливого розподілу податкових надходжень. Водночас ефективність таких інструментів значною мірою залежить від рівня міжнародної координації та спроможності національних податкових органів інтегрувати їх у власні податкові системи.

3.2. Діяльність міжнародних організацій у сфері протидії агресивному податковому плануванню (OECD, BEPS, FATF).

Однією з ключових проблем міжнародної фінансової системи у сучасних умовах глобалізації світової економіки стало агресивне податкове планування, що зумовлює активну діяльність міжнародних організацій у напрямі його протидії. Так, агресивне податкове планування зазвичай пов’язане із використанням прогалин та невідповідностей у національних податкових законодавствах, що використовується з метою мінімізації податкових зобов’язань без формального порушення законодаства.

Агресивне податкове планування в умовах глобалізації набуло транснаціонального характеру. Воно стало суттєвим викликом для національних податкових систем.

Саме тому провідна роль у формуванні міжнародних стандартів протидії таким практикам належить OECD. За оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), щорічні втрати державних бюджетів від розмивання податкової бази та виведення прибутків з-під оподаткування становлять від 100 до 240 млрд дол. США, що еквівалентно 4-10 % світових надходжень податку на прибуток підприємств. Такі масштаби фінансових втрат зумовили необхідність координації зусиль на міжнародному рівні та активізації діяльності міжнародних організацій у сфері податкової прозорості [21].

Так, OECD відіграє провідну роль у формуванні глобальної політики протидії агресивному податковому плануванню. Вона виступає ініціатором

розроблення універсальних стандартів оподаткування для транснаціональних компаній.

Ключовим інструментом у цій сфері став План дій BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування, офіційно затверджений у 2015 році та підтриманий понад 140 юрисдикціями, які приєдналися до Інклюзивної рамки BEPS Метою BEPS є забезпечення оподаткування прибутків саме в тих країнах, де здійснюється реальна економічна діяльність та створюється додана вартість та спрямований на усунення можливостей для транснаціональних корпорацій штучно переміщувати прибутки до юрисдикцій з низьким або нульовим рівнем оподаткування [19].

У межах BEPS було розроблено 15 кроків, які охоплюють як технічні, так і інституційні аспекти міжнародного оподаткування. Зокрема, кроки 8-10 спрямовані на реформування правил трансфертного ціноутворення, що є одним із найпоширеніших інструментів агресивного податкового планування. За даними OECD, після впровадження оновлених правил трансфертного ціноутворення у країнах-учасницях BEPS надходження від податку на прибуток підприємств зросли в середньому на 3-5% Важливе значення має також крок 13 BEPS, який запровадив обов'язкову звітність у розрізі країн (Country-by-Country Reporting). Завдяки цьому податкові адміністрації отримали доступ до інформації про глобальний розподіл доходів, сплачених податків та економічної присутності великих транснаціональних груп [19].

Протягом останніх років понад 90 держав вже здійснюють автоматичний обмін такими звітами, що суттєво підвищує рівень податкової прозорості.

Окремим напрямом міжнародної протидії агресивному податковому плануванню є діяльність FATF. Так, FATF розробляє глобальні стандарти фінансової прозорості, які безпосередньо впливають на обмеження використання офшорних та фіктивних структур у податкових цілях.

Згідно з оцінками FATF, близько 25 % світового ВВП може бути пов'язано з тіньовими фінансовими потоками, значна частина яких використовується для ухилення від оподаткування. Особливу увагу FATF приділяє питанням ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників. Впровадження публічних реєстрів бенефіціарної власності, рекомендованих FATF, значно ускладнює використання номінальних компаній для агресивного податкового планування. За даними міжнародних експертів, країни, які запровадили такі реєстри, змогли скоротити кількість підозрілих фінансових операцій на 15-20 % Зокрема, стандарти FATF щодо прозорості бенефіціарної власності та фінансового моніторингу сприяють зменшенню використання офшорних структур для ухилення від оподаткування [20].

Впровадження зазначених стандартів на національному рівні сприяє підвищенню прозорості податкових систем та зміцненню податкової дисципліни й відповідно забезпеченню справедливого розподілу податкових надходжень між державами.

Узагальнюючи, слід зазначити, що діяльність OECD а також ініціативи BEPS та стандарти FATF в цілому формують цілісну систему міжнародної протидії агресивному податковому плануванню. Про ефективність роботи цих організацій можна прослідкувати за даними таблиці 3.1.

Так, як зазначалося OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS - є основним міжнародним механізмом співпраці щодо боротьби з розмиванням податкової бази і переміщенням прибутків. До нього долучилися понад 140 країн і юрисдикцій світу. Такий формат дозволяє країнам спільно імплементувати 15 дій BEPS і піддавати свої системи податкового адміністрування міжнародному моніторингу. Поряд з цим, окремі країни використовують статус реалізації деяких мінімальних стандартів.

Наприклад, щодо Action (крок) 5 (шкідливі податкові режими), то 73 країни повністю впровадили мінімальний стандарт, а інші отримали рекомендації щодо покращення. Action (крок) 6 (запобігання зловживанням у податкових договорах) - Конвенція BEPS MLI охоплює понад 100

юрисдикцій і близько 1 850 двосторонніх договорів**,** що змінюються через її впровадження, а Action (крок) 13 (звітність «країна-за-країною») - CbC Reporting: понад 110 країн ввели законодавчі вимоги щодо надання такої звітності [21].

Таблиця 3.1.

Статистичні показники діяльності міжнародних організацій у сфері протидії агресивному податковому плануванню

Показник	Значення	Джерело
Орієнтовні щорічні втрати світових бюджетів від BEPS	100-240 млрд дол. США (4-10 % надходжень податку на прибуток підприємств)	OECD
Кількість юрисдикцій – учасниць Інклюзивної рамки BEPS	Понад 140 країн	OECD
Кількість країн, що здійснюють обмін звітами CbC	Понад 90 країн	OECD
Середнє зростання надходжень податку на прибуток після впровадження BEPS	3-5 %	OECD
Частка світового ВВП, пов'язана з тіньовими фінансовими потоками	Близько 25 %	FATF
Скорочення підозрілих фінансових операцій після запровадження реєстрів бенефіціарів	15-20 %	FATF

Джерело: складено за даними [6, 17, 21, 22].

Як свідчать дані таблиці 3.1., практики розмивання податкової бази та переміщення прибутків в низько податкові юрисдикції можуть щорічно обходитися державам у близько 100-240 млрд USD втрачених податкових надходжень, а це - від 4 % до 10 % глобальних корпоративних податкових платежів.

Такий показник, як автоматичний обмін фінансовою інформацією між країнами (Common Reporting Standard, CRS) свідчить, що більше 100 юрисдикцій вже імплементували цей стандарт через Inclusive Framework, що дозволяє податковим органам отримувати дані про фінансові рахунки своїх платників за кордоном. Середнє зростання надходжень податку на прибуток

після впровадження BEPS складає 3-5 %, а після запровадження реєстрів бенефіціарів відбулося скорочення підозрілих фінансових операцій на 15-20%. Поряд з цим, після угоди OECD/G20 біля 136 країн погодилися впровадити «двоповерхову» систему оподаткування: у рамках Pillar Two для цих країн встановлено мінімальний корпоративний податок у 15 % для великих МНК (тобто ті з річними доходами понад 750 млн €). В цілому, за оцінками OECD, глобальні податкові надходження можуть зрости на 155–192 млрд USD щороку завдяки Pillar Two (за рахунок top-up податку й зменшення переміщення прибутків) [21].

Реалізація таких підходів на національному рівні сприяє зростанню податкових надходжень та зменшенню тіньових фінансових потоків і підвищенню довіри до податкових систем держав.

Таким чином, діяльність OECD, BEPS та FATF формують цілісну міжнародну систему протидії агресивному податковому плануванню, яка поєднує податкові, фінансові та інституційні інструменти. Взаємодія цих організацій сприяє гармонізації національних податкових політик, зменшенню масштабів офшоризації та формуванню більш справедливого міжнародного податкового середовища. Для країн із перехідною економікою, зокрема України, участь у реалізації відповідних міжнародних стандартів є важливою передумовою зміцнення фіскальної стабільності та інтеграції у світову економіку.

3.3. Напрями вдосконалення податкової політики України у сфері офшорних операцій.

В сучасних умовах інтеграції України до світового економічного простору а також імплементації міжнародних стандартів податкової прозорості набуває особливої актуальності питання вдосконалення податкової політики в сфері офшорних операцій. Ефективна протидія агресивному податковому плануванню має поєднувати податкові інтереси

держави із необхідністю збереження конкурентоспроможного податкового середовища для бізнесу.

Поряд з цим, актуальна податкова політика щодо цього має проводитися із врахуванням міжнародної співпраці з податковими адміністраціями країн ЄС та максимальною гармонізацією вітчизняних податкових норм із міжнародними. У таблиці 3.2. наведено критерії та характеристику вітчизняної моделі податкової політики та ЄС.

Таблиця 3.2.

Загальна модель податкової політики України та ЄС

Критерій	Україна	Європейський Союз
Модель регулювання	Національна з частковою імплементацією міжнародних стандартів	Наднаціональна + національна (директиви ЄС + право держав-членів)
Рівень гармонізації	Середній	Високий
Стратегічна мета	Захист податкової бази та деофшоризація	Усунення BEPS, рівні умови конкуренції, податкова справедливість

Джерело: складено за даними [6, 11, 19, 20].

Розглянемо більш детально основні напрями податкової політики протидії агресивному податковому плануванню.

Одним із ключових напрямів удосконалення податкової політики України є подальше підвищення ефективності правил КІК. Практика застосування КІК свідчить про необхідність методичного спрощення процедур звітності, чіткого визначення критеріїв контролю та зменшення правової невизначеності для платників податків.

Оскільки, КІК є відносно новим інструментом для України, то потребує, перш за все, практичного доопрацювання та методичних роз'яснень. Тому, основними напрямами вдосконалення можна зазначити наступні:

- усунення прогалин, які дозволяють формально уникати статусу КІК;

- встановити більш чіткі критерії щодо фактичного контролю та визначення пасивних доходів;

- зниження можливостей використання офшорів для накопичення нерозподіленого прибутку;

- розвиток електронного декларування та автоматизованого аналізу звітів КІК [1].

Водночас важливо забезпечити дієвий контроль за декларуванням іноземних активів і доходів резидентів, що сприятиме розширенню податкової бази без підвищення податкового тиску.

Наступним пріоритетним напрямом є удосконалення механізмів трансфертного ціноутворення**,** зокрема шляхом розвитку ризик-орієнтованого підходу до відбору контрольованих операцій для перевірок. Використання сучасних аналітичних інструментів і цифрових технологій дозволить податковим органам зосереджувати контрольні заходи на найбільш ризикових операціях з офшорними та низькоподатковими юрисдикціями, зменшуючи адміністративне навантаження на сумлінних платників податків.

Оскільки, офшорні юрисдикції традиційно використовуються для виведення прибутку через завищення/заниження цін та існує обмежена аналітична спроможність податкових органів у складних міжнародних структурах, для вітчизняної практики необхідне подальше зближення правил трансфертного ціноутворення з Керівними принципами OECD, а також розширення переліку контрольованих операцій із компаніями без достатньої економічної присутності; «прокладками» (conduit companies). Крім цього, також треба забезпечити підвищення якості та глибини документації ТЦУ, зокрема щодо операцій з нематеріальними активами [3].

Важливим напрямом податкової політики є перегляд підходів до оподаткування операцій із юрисдикціями, включеними до переліків низькоподаткових або непрозорих держав**.** Доцільним є поєднання обмежувальних заходів (підвищений контроль, обмеження витрат) із

стимулюючими механізмами, які заохочують бізнес до репатріації прибутків і ведення діяльності в межах національної юрисдикції.

Окремої уваги потребує розвиток інституту розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників**,** що є важливим елементом деофшоризаційної політики. Забезпечення повноти, актуальності та доступності відповідних реєстрів сприятиме підвищенню прозорості корпоративних структур і зменшенню можливостей приховування доходів через офшорні компанії. З цією метою необхідне повноцінне використання механізмів CRS (автоматичний обмін), CbC-звітності та обміну за запитом. Підвищення аналітичної спроможності ДПС щодо обробки великих масивів даних, а також посилення інституційної співпраці з податковими органами ЄС та OECD, оскільки без доступу до міжнародних даних контроль офшорних операцій є малоефективним [21].

Крім того, перспективним напрямом є активізація міжнародної податкової співпраці**,** зокрема участь України в ініціативах OECD та обміні податковою інформацією. Гармонізація національного податкового законодавства з міжнародними стандартами дозволить не лише ефективніше протидіяти офшорним схемам, а й підвищити довіру іноземних інвесторів до податкової системи України.

Узагальнюючи, слід зазначити, що вдосконалення податкової політики України у сфері офшорних операцій має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує посилення податкового контролю, підвищення прозорості фінансових потоків та створення сприятливих умов для легальної міжнародної діяльності бізнесу. Реалізація зазначених напрямів сприятиме зміцненню фіскальної стабільності держави та зменшенню залежності економіки України від офшорних механізмів податкової оптимізації.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 обґрунтовано напрями трансформації міжнародної податкової оптимізації в умовах посилення глобальної деофшоризаційної політики та зростання вимог до податкової прозорості. Проведений аналіз підтвердив, що сучасна міжнародна податкова оптимізація поступово втрачає ознаки агресивного податкового планування й набуває рис інституційно врегульованої та економічно обґрунтованої діяльності.

У ході дослідження встановлено, що ключовим чинником змін у підходах до міжнародної податкової оптимізації є впровадження міжнародних стандартів BEPS, автоматичного обміну податковою інформацією та правил контрольованих іноземних компаній. Зазначені інструменти істотно обмежують можливості використання класичних офшорних схем, орієнтованих виключно на мінімізацію податкових зобов’язань без реальної економічної присутності.

Обґрунтовано, що в умовах деофшоризації пріоритетними напрямами міжнародної податкової оптимізації стають структурні та організаційні рішення, засновані на принципі відповідності оподаткування реальній економічній діяльності. До таких рішень належать оптимізація корпоративної структури, вибір юрисдикцій із прогнозованою податковою політикою, ефективне управління нематеріальними активами та дотримання принципу «витягнутої руки» у трансфертному ціноутворенні.

Особливу увагу в розділі приділено ролі національної податкової політики у формуванні умов для легальної міжнародної податкової оптимізації. Доведено, що вдосконалення податкового регулювання, підвищення інституційної спроможності податкових органів і гармонізація законодавства з міжнародними стандартами створюють передумови для зменшення фіскальних втрат та стимулювання прозорої міжнародної економічної діяльності суб’єктів господарювання.

За результатами дослідження зроблено висновок, що ефективна міжнародна податкова оптимізація в умовах деофшоризації має ґрунтуватися

на балансі між фіскальними інтересами держав і потребами бізнесу в конкурентоспроможному податковому середовищі. Перехід від агресивних офшорних моделей до прозорих і регульованих податкових стратегій є об’єктивною тенденцією сучасного розвитку міжнародної податкової системи.

Таким чином, дослідження підтверджують, що деофшоризація не заперечує можливостей міжнародної податкової оптимізації, а трансформує їх, орієнтуючи на законність, економічну доцільність і відповідність міжнародним стандартам.

Отримані результати мають практичне значення для формування податкової політики України та можуть бути використані при розробленні стратегій адаптації національного бізнесу до умов глобальної податкової прозорості.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дипломної роботи досліджено теоретичні та практичні аспекти функціонування офшорних зон у системі міжнародної податкової оптимізації, що дало змогу сформулювати такі узагальнюючі висновки.

1. Встановлено, що офшорні зони є складовою сучасної глобальної фінансово-економічної системи та використовуються суб'єктами господарювання як інструмент зниження податкового навантаження в умовах транскордонної діяльності. Їх роль полягає у створенні сприятливих податкових, валютних і регуляторних умов для нерезидентів.

2. Обґрунтовано, що використання офшорних зон може мати як легальні форми податкової оптимізації, так і ознаки агресивного податкового планування. Межа між ними визначається рівнем прозорості операцій, дотриманням податкового законодавства та відповідністю міжнародним стандартам оподаткування.

3. Доведено, що поширення офшорних схем негативно впливає на фіскальну спроможність держав, сприяє ерозії податкової бази та переміщенню прибутків, що зумовило активізацію міжнародної співпраці у сфері протидії ухиленню від оподаткування.

4. Узагальнення міжнародного досвіду засвідчило, що ключову роль у боротьбі з негативними наслідками офшоризації відіграють ініціативи ОЕСР та Європейського Союзу, зокрема реалізація Плану дій BEPS, впровадження правил контрольованих іноземних компаній, автоматичного обміну податковою інформацією та глобального мінімального податку.

5. Визначено, що для України проблема використання офшорних зон є особливо актуальною в умовах обмежених бюджетних ресурсів та необхідності підвищення ефективності податкового адміністрування. Впровадження антиофшорних норм потребує подальшого вдосконалення з урахуванням європейських стандартів та національних економічних реалій.

6. Обґрунтовано, що підвищення ефективності податкової політики у сфері міжнародної податкової оптимізації можливе за умови поєднання фіскальних, правових та інституційних заходів, спрямованих на забезпечення прозорості фінансових потоків, мінімізацію податкових ризиків та розвиток добросовісного податкового планування.

Рекомендації щодо вдосконалення податкової політики України у сфері офшорних операцій.

1. Удосконалити механізм застосування правил контрольованих іноземних компаній (КІК) шляхом спрощення процедур звітності, чіткого нормативного визначення критеріїв контролю та усунення правової невизначеності для платників податків. Це дозволить підвищити рівень добровільного декларування іноземних доходів і розширити податкову базу.

2. Посилити ефективність контролю за трансфертним ціноутворенням на основі ризик-орієнтованого підходу, з використанням цифрових аналітичних інструментів для виявлення операцій з підвищеним рівнем податкового ризику, зокрема з офшорними та низькоподатковими юрисдикціями.

3. Оптимізувати підходи до оподаткування операцій із низькоподатковими юрисдикціями, поєднуючи обмежувальні фіскальні заходи з економічними стимулами для репатріації прибутків і локалізації економічної діяльності в межах України.

4. Забезпечити повноцінне функціонування системи розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників**,** підвищивши якість, актуальність і доступність відповідних реєстрів з метою зменшення можливостей використання непрозорих офшорних корпоративних структур.

5. Активізувати міжнародну податкову співпрацю України шляхом подальшої імплементації стандартів OECD та участі в міжнародних механізмах автоматичного обміну податковою інформацією, що сприятиме зростанню рівня податкової прозорості та довіри до національної податкової системи.

6. Розвивати інституційну спроможність податкових органів у сфері контролю офшорних операцій, зокрема шляхом підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення міжвідомчої координації та впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем.

7. Забезпечити баланс між фіскальними інтересами держави та інтересами бізнесу, орієнтуючи податкову політику у сфері офшорних операцій не лише на обмеження агресивного податкового планування, а й на формування конкурентоспроможного та прогнозованого податкового середовища.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують необхідність комплексного підходу до регулювання використання офшорних зон, що сприятиме зміцненню податкової системи, підвищенню рівня податкової дисципліни та забезпеченню сталого економічного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скоромцова Т., Царьов О.. Конфіденційність та захист податкової інформації в умовах дії CRS: імперативи забезпечення в Україні. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=

2. Департамент трансфертного ціноутворення ДПСУ. URL: https://tax.gov.ua/

3. Інститут трансфертного ціноутворення як інструмент забезпечення конституційних прав та обов'язків громадян в Україні. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_25.06.21/Conf_25.06.21_22.pdf .

4. Козик В. В., Панкова А.А., Даниленко Л.А. Міжнародні економічні відносини: навч. посібник Кихв. Знання, 2008. С. 230–255.

5. Косишина О.Я., Плохих В.В. Сучасні тенденції розвитку офшорних зон. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eui_2013_2_50.pdf

6. Кравченко А., Варламова М.. Сучасні тенденції розвитку офшорних зон. *Галицький економічний вісник, № 5–6 (78–79) 2022. URL:https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.*

7. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник. Київ: «Центр навчальної літератури»,2004. 376 с.

8. Макаренко М., Іванова Л.. Сучасні офшорні юрисдикції: можливості і переваги «Економіка та суспільство». URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/789 Номер 7

9. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/179-2021-%D0%BF/conv

10. Петрик І.М. Особливості функціонування офшорних зон у світовій економіці. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця 2024.

11. План дій BEPS в Україні. URL: https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/

12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, та визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 977. Київ від 27 грудня 2017 р. № 1045 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1505. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1505-2024-%D0%BF#n9

14. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2473-VIII.

15. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві. Закон України № 466-IX. Верховна Рада України. від 16 січня 2020 року. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/419683.html

16. Уманців Ю.М., Швед Ю.А. Офшорне підприємництво у сучасній економіці : монографія. Київ. Атака, 2004. 376 с.

17. Центр досліджень економічної політики (CEPR). URL: https://cepr.org/voxeu/columns/new-global-estimates-profits-tax-havens-suggesttax- loss-continues-rise.

18. Keen M. *Corporate Taxation in the Global Economy* (OECD/G20). URL: https://www.piie.com/sites/default/files/documents/keen2019-03-25ppt.pdf

19. OECD. BEPS Actions. URL. https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.

20. OECD. Common Reporting Standard (CRS). URL: https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/.

21. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS, Pillar One and Pillar Two. URL: https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/action1/.

22. The Global Financial Centres Index 22 March (2021). URL: https://www.longfinance.